

Vidjeli smo kod Keynesa kako je on u svojoj knjizi iz 1926. godine najavio *the end of laissez-faire*

ekonomije, da bi je, na samom početku novog desetljeća svojom *New Deal*

ekonomskom pragmom doslovno dotukao i spasio, zahvaljujući vizionarskoj odluci F. D. Roosevelta da upravo njega pozove u pomoć, Ameriku od propasti – ostatak priče nije, kako se to često zna reći, povijest, već zastrašujuća sadašnjost! Za ovu prigodu nužno je, kao poveznicu ovoga priloga s onim o Keynesu, ponuditi doslovno značenje izraza *laissez-faire*.

Laissez

je, naime, drugo lice množine francuskoga glagola

laisser

, koji ima više uglavnom srodnih značenja, a u kontekstu kojim se bavimo odgovara našem glagolu "pustiti".

Faire

znači "činiti, raditi", pa izraz

laissez-faire

znači "pustiti (nekoga/nekome) da radi (što ga volja)". U ovako zadanom kontekstu vrlo je počna primjedba Naomi Klein da je Keynes/Rooseveltovim uvođenjem "New Deal" nekadašnji pojam

laissez-faire

mudro sveden samo na

faire

, time što su se, kako ona eksplicitno naglašava, "pokrenuli javni radovi kako bi se otvorila neophodna radna mjesta". Dakle, "manjamuktaški" slogan "pustiti (...) da radi (...)" sveden je na svačije pravo "da radi" – i da može živjeti od svoga rada!

Ovo dolazimo do pojma "permisivno društvo", jednog od najvažnijih fenomena kojima se bavi Kalajićeva knjiga "Smak sveta". Sâm autor povezuje pojam *laissez-faire*, "načelo liberalističke ekonomije ranog kapitalizma" (ali koje, nažalost, i danas pobjedonosno jaši, poput petog jahača Apokalipse!) s "načelima", kako on kaže "permisivnosti egzistencijalnih alternativa", a to su "*laissez-vivre*"

i
laissez mourir

" (to su,

grosso modo

, osnovne postavke sekularnog fundamentalizma). U njegovu diskursu najvažnijim nam se čini odnos koji on uspostavlja između pojma "permisivno društvo" i pojma "demokracija".

Tako on s punim pravom kaže da je "permisivno društvo zaista privid demokracije, jer ili omogućava realizaciju lažnih umesto pravih potreba" (što *eo ipso* znači da je i svaka demokracija koja to omogućuje zapravo lažna!) "ili realizaciju pravih potreba ograničava na atomizovani prostor" (to je srž konzumerizma – osnovne životne potrebe mogu uživati samo oni koji ih mogu platiti!).

Nekoliko redaka ispred njegov "prognoza" barem donekle promašuje cilj kad on, spominjući u dvije rečenice koje slijede tek permisivno društvo, kaže: "Permisivno društvo karakteriše proces množenja raznovrsnih alternativa individualnog ili grupnog života, proces drobljenja i partikularizacije društvenog *corpusa*, u kome se kidaju sve spona zajednice" (Prisjetimo se Tönniesove podjele na "organsku" i "racionalnu volju" u okviru ljudske zajednice i svijesti o postupnom odumiranju one prve.) "Organsko vezivno tkivo zajednice ustupa mesto formalnom i mehaničkom sistemu pluralizma izbora i ravnodušne trpeljivosti, koji u idealnoj funkciji **treba da onemogući nametanje jedne alternative svim ostalima...**"

I dok prvoj Kalajićevoj rečenici nema zamjerke, zaključni dio druge rečenice (onaj koji smo podebljali) ima ozbiljnu "falingu", barem u smislu predviđanja budućnosti. Poznato je, naravno, da su se i fašistički i komunistički režimi "proslavili" time što su OMOGUĆAVALI "nametanje jedne alternative svim ostalima".

To isto čini, međutim, i današnja EU-demokracija kad izričito i bahato tvrdi da za Uniju, čak, eto, i za ovakvu kakva već jest, "nema alternative" (*alternativelos* – kako nam to lijepo na latinsko-njemačkom kaže Angela Merkel). Zato su potpuno u pravu čelnici

new-left

pokreta, koje Kalajić spominje već u trećoj rečenici svog napisa (ne znam postoje li neki "novi ljevičari" pod tim imenom i danas, a koji jezgrovito tvrde da je "permisivno društvo aktualni privid demokracije, koji prikriva opresivni karakter sistema". I u tome je "štos": neka svatko (a naročito, naravno, privilegirana manjina, radi što ga volja, a nas neka pusti da radimo svoje.

LAISSEZ-FAIRE (ali ne samo u gospodarstvu)

Autor prof. Ante Gradiška
02. ožujka 2015.

U analizi *laissez-faire* permisivnog društva Kalajić ide i korak dalje, ističući kako je osnovna značajka permisivnog društva uništavanje svih vrijednosti, a naročito moralnih. I doista, zapadna demokracija ponavlja mantru "naše vrijednosti" samo kad treba visoko podići stijeg antiislamskog neorasizma (vidjeti pod "Terorizam"), rušeći pri tome ISTINSKE vrijednosti jednu za drugom. Takvo stanje je, kaže Kalajić, "posledica procesa drobljenja i nivelacije sadržaja društva, ništeći svaku hijerarhiju ... i kriterijum vrednosti. Permisivno društvo sve svodi na jedinstvenu *tabula rasa* ili 'uravnalovku' značaja i značenja, vrednosti i bezvreda..." A zaključni *coup de grace*
mnogostruko pervertiranoj *laissez-faire*
zadat će u poglavlju "*Junk-art*
", gdje na fascinantna način detektira moralni *salto mortale*
permisivne demokracije, čija "glorifikacija implicira obrtanje hijerarhije (vrednosti), u znaku trijumfa izopačene aksiologije, koja ocenjuje kao bezvredno, gnusno i prezreno sve ono što je u verodostojnoj evropskoj kulturi smatrano vrednim lepim i uzvišenim" (Ovdje je nemoguće ne prisjetiti se Dušana Stojanovića i njegovih famoznih "oblika življenja među ostalim oblicima"!!) Prenoseći ovu "aksiologiju" na umjetnost, Kalajić zaključuje: "(Tako) sve ono što je u toj kulturi" (tj. onoj iz ranijih razdoblja evropske civilizacije) "bilo ocenjivano kao bezvredno ... u modernoj postaje sinonim vrednosti, lepote i uzvišenosti..."